

Balla Réka

Bogotában újra és újra

Az elmúlt hét évben harmadjára vagyok Bogotában. Amikor először volt lehetőségem idelátogatni, tizenhat éves voltam, magam sem tudom, hogy mertem ennyi idősen idejönni egyedül, de talán pont a koromnak köszönhetően indultam el. Fel sem fogtam, mi minden történhet velem, és a gyermeki jóhiszeműség és a mai fejemmel már ismert félelmek, aggodalmak hiánya tette lehetővé, hogy létrejöjjön az utazás.

Legutóbb 2016. januárjában és februárjában jártam itt, és érdekes módon nem éreztem idegennek a környezetet, ahogy ez alkalommal sem. Mindez valószínűleg az emberek kedvességének, az egész légkörben tapasztalható szívéllyességnek köszönhető. Annak, hogy amikor megérkezik az ember, nemcsak a helyiek tekintete, de minden más is azt sugallja, amit az első helyi személy, a vámellenőr, aki így köszöntött: „*Bienvenida mujer!*”, azaz „*légy üdvözölve!*”, „*Isten hozott, te nő!*”. És elhiszed neki, hogy őszintén, szívből mondja, látszik a tekintetén és a mosolyán is. A fogadtatás meg sem közelíti az Európában használatos mindenféle nyelven kiírt, teljesen rideg és személytelen „Üdvözöljük”-et, ahol – miközben haladsz át a tranzitónákon – az ellenőrök még csak a szemedbe sem néznek. Bár Kolumbiában is abban reménykednek, hogy minél több pénzt költesz majd el az országukban, mégis megvan bennük az igyekezet, hogy mindezt úgy tedd, hogy közben igazán jól érezd magad és egyedi élményekkel távozz, így azt remélhetik, hogy egyszer majd visszajössz.

A 2016. januári látogatásom során voltak olyan elképzeléseim, hogy a latin-amerikai identitást fogom vizsgálni a kolumbiai társadalomban, ami már akkor sem tűnt egyszerűen körvonalazható feladatnak. Igyekeztem viszont nyitott szemmel járni, azt kutatva, hol tudnám elkapni a fonalat, amin elindulhatnék.

Ahogy az első napok teltek, sokként ért, hogy szembesültem vele, mennyit változtam én az elmúlt hét év alatt, és mennyit változott Bogota. Az utakon kerestem a füstölgő minibuszokat, amiknek a teteje a vállamig ért és az ablaktetőn kukucskált ki a fejem és ott szálltam fel és le, ahol kedvem tartotta, és az autók között mindenhol bolyongó, agresszív, de mégis kedves vándorárusokat. Ehelyett rengeteg élénkebbnél élénkebb, színes rajzokkal díszített épületet találtam a város minden részén és néhány kósza buszmegállót, ahol reménnyel teli, csillogó fekete szemek várták a „modern”,

európai típusú, menetrendszerinti busz érkezését. „Képzeld, már vannak zebráink és jelzőlámpáink is!” hangzott közben az autóban, az anyuka¹ büszke hangja. Ekkor megkérdeztem: “miért akartok olyanok lenni, mint az európaiak vagy az amerikaiak, vagy bárki más? Hiszen látjuk, itt működik ez a rendszertelennek tűnő rendszer...” Az ilyen jellegű kérdéseimre mindig ugyanazt a választ kaptam: „Ti, európaiak olyan kulturáltak vagytok.”, „Európa a kultúra bölcsője!”, „Európában minden jobban működik, minden rendezettebb, rendszerezettebb, és az életminőség mennyivel magasabb.” Ilyenkor mindig vitába szálltam, mondván, hogy mindezek ellenére Európában az emberek nem mosolygósak, sőt, a nagy részük kifejezetten boldogtalannak és betegesnek tűnik, sokat panaszkodik és a két legfontosabb dolog, aminek a hajkurászásával elfecsérli az életét, az a pénz és az idő. Persze ez csak az én meglátásom, ami leginkább szembetűnik összehasonlítva Kolumbiát az Európában tapasztaltakkal. Ezek a viták általában úgy végződtek, hogy „igen, mi akkor is táncolunk ma, ha nem tudjuk mi lesz holnap.” Na, ez az, ezt szerettem volna megérteni: Vajon mi tartja őket nem csak életben, de boldog életben?

Azt tapasztaltam, hogy csakúgy, mint hét évvel ezelőtt, még mindig az az elképzelés él a fejükben, hogy pont azok miatt a tulajdonságok miatt (a zene szeretete, a szenvedély, a tánc, a pillanatnak élés, testi-lelki szabadság, stb.), ami őket boldoggá teszi, és kívülről kaotikusnak tűnik, ők önmagukat alacsonyabb rendűnek, a kultúrájukat kevésbé értékesnek vélik az európaiakénál. Ezek a tulajdonságok az ő szemükben mind profán, igazán emberi, e világhoz köthetőek, míg az európai kultúrának egyfajta nemességet, felsőbbrendűséget tulajdonítanak annak történelméből kifolyólag, szemben a sajátjukkal, amely egy leigázott, meghódított kultúra. Mindez azt vonja maga után, hogy az értékeiket és a sokszínűségüket defekteként vagy hibákként fogják fel, és ezáltal degradálják kultúrájukat és saját magukat is. Azt hiszik, ahhoz hogy ők is érjenek valamit a világon, olyannak kell lenniük, mint az európaiak vagy az észak-amerikaiak. Mindez persze nem véletlen és visszavezethető a gyarmatosítás időszakára, amely korszak politikája teljes mértékben az erre irányuló nevelésre és ezáltal e hibás berögződésre törekedett, valamint az Egyesült Államok folytonos gazdasági és politikai intervenciójának hatásaira. Mindezt meg is magyarázzák: „Nézd meg, Réka, ha

¹ A kolumbiai ott-tartózkodásom alatt két családnál szoktam megszállni, akik az én kolumbiai cserediák testvéreim vérszerinti családjai. A fenntartott jó viszonyunk köszönhetően, engem is családtagnak tekintenek, így olyan mintha fogadott lányuk lennék.

visszatekintünk, kik hódították meg ezt a földet? Rablók, tolvajok, szélhámosok... Mit várunk? Milyen legyen a társadalmunk, ha ezek az emberek gyarmatosítottak és az ő leszármazottjaik vagyunk mind? Nézd meg Argentínát, vagy Chilét, ott másféle emberek telepedtek le, meg is látszik az országon.” Ismét olyan latin-amerikai országokkal példálózunk, amik sokkal inkább európaiasodtak. Számomra itt tovább bonyolódott a helyzet, ugyanis felmerültek bennem olyan kétségek, miszerint kutatható-e egyáltalán a latin-amerikai identitás egy ország kultúráján keresztül vagy hogy egyáltalán létezik-e olyan, hogy latin-amerikai identitás, hiszen országonként különbözőképpen definiálják magukat és kultúrájukat...?

Ahogy tovább figyeltem a várost és a változásokat, észrevettem, hogy bár sokat fejlődött a közlekedés és új polgármestert választottak, aki teljesen más elképzelésekkel irányít, mint az előző, a felfordulás továbbra is állandó Bogotában. Az Andok láncolatai között mostanra a város a külvárosi részekkel együtt kb. 13 milliósra nőtt ki magát. Bárhová nézek, rengeteg az 1 m²-re jutó ember, mindenki rohángál föl s alá, fél másodperc sem telik el dudaszó nélkül, továbbra sincsenek felfestett sávok az utakon, a pár létező szabályt senki sem tartja tiszteletben, hiszen az egyetlen esély a továbbhaladásra a mérhetetlen pofátlanság. Mégsem szitkozódik senki.

A Nap sugarai, bár 2600 méteren fekszik a város, csak nagyon gyengén érnek át a füstfelhőn, és a gyakori eső ebben a szürkeségben egy pillanatnyi megváltást jelent a tisztább levegő reményében. Már mindennel próbáltam eltakarni az arcom, mert szinte fájdalmas napközben lélegezni, amikor észrevettem, hogy mellettem disznóorr és -fül perzselődött egy hordozható sütőgetőn, majd a másik oldalamon egy öreg autóból ordított a mikrofon: „*Három mézédés ananász 5000 peso² a kislánynak, a nagylánynak az egész családnak!*”. És akkor már csak elnevettem magam; mégis van egy bája ennek a zűrzavarnak... A mérhetetlen mennyiségű és fajtájú áron aluli, lédús gyümölcs láttán, amiket bárhol beszerezhet az ember, máris megfeledkezik a „tüdeje fájdalmáról”.

Ez a zűrzavaros, áttekinthetetlen rendszer mégis működni látszik. A fejletlen vezetésmód ellenére a törött vagy horpadt autók száma meg sem közelíti azt, amit például Olaszországban lát az ember. Senki sem ideges vagy türelmetlen, minden halad a maga rendjén, abban a rendben, ami egy kívülről érkezőnek első látásra egy óriási felfordulás. Itt jöttem rá, hogy a kocsiban lévő dudát teljesen másképp is lehet használni,

² Kb. ötszáz forintnak felel meg.

hiszen amikor valaki nálunk dudál, azt már a szitkozódás kíséri, miközben Kolumbiában az emberek jelzésként használják a dudaszót: mint „vigyázz jövök”, „figyelj oda, itt vagyok” vagy „menj arrébb, nem férek el”, de mindezt nyugodt, türelmes, emberi hangnemben.

Miután úgy éreztem, épp elég időt töltöttem az autóban az utakon, hét év után először megkértem a szállásadóimat, hogy vigyenek be a belvárosba és hagyjanak egy napra egyedül. Nagyon izgatott voltam, eddig szó sem lehetett arról, hogy végigmenjek az utcán kíséret nélkül, mert bármikor kést vagy pisztolyt szoríthattak volna az oldalához és kirabolhattak volna, ahogy ez meg is történt a család több tagjával az ott tartózkodásom alatt. Úgy tűnik, a helyzet mára sokat javult, bár továbbra is jobb, ha nem vesz elő az ember sem telefont, sem egyéb értéket az utcán, de már legalább egy-két városrészben lehet rövidebb sétákat tenni különösebb félelem nélkül. Kihhasználva ezt a szabadságot, elindultam a 13-as utca múzeumokkal és smaragdlelőhelyekkel teli részétől a totális káoszba, ami a „centro-t” azaz a központot jelenti. Itt a világon mindent lehet kapni, amit nem, az valószínűleg nem létezik. Feltűnt, hogy annyian sűrűnekforognak, hogy a „jó napot”, „köszönöm” és a „viszontlátásra” használata szinte már teljesen elveszett, csak a célirányos, lényegre törő kérdések és válaszok maradtak, és ez senkit sem zavart. Azok a mondatrészek, amik nem közölnek hasznos információt a kereskedelem tárgyáról, már nem részei a kommunikációnak, egyszerűen nincs szükség és igény rájuk. Ez nem azt jelenti az emberek számára, hogy bunkó, neveletlen a másik, vagy *micsoda felháborító kiszolgálás*, hanem az üdvözlés, a köszönetnyilvánítás, a formalitás elvesztette a jelentőségét és az értékét, mindezt a keresett tárgynak tulajdonítják. Egyetlen fontos dolog van, a cél, hogy megtaláld, amit vásárolni szeretnél, a lehető leggyorsabb és leghatékonyabb módon, mert a drága idődet ezután majd a forgalmi dugókban kell töltened, amíg eljutsz egyik pontból a másikba. „Nem bírom tovább - gondoltam magamban miközben már másfél órája próbáltunk hazajutni a központból, ami mindössze 10 km távolságra volt otthonról.

A legtöbb időt tehát bogotai tartózkodásom alatt a kocsiban töltöttem. Eközben volt időm megfigyelni, hogy az emberek próbálnak védekezni egy csomó, számomra érthetetlen dolog ellen. Például orvosi maszkkal a szennyezett levegő ellen, téli csizmákkal és aránytalanul vastag kabátokkal a hideg ellen, miközben 12-13 foknál szinte sosincs hűvösebb, gázpisztollyal a rablások ellen, minden nap naptejrel a Nap káros sugarai ellen, annak ellenére, hogy 10-ből jó esetben egyszer van napsütés.

Felháborítóan ellentmondásosnak tartottam ugyanígy, hogy a bevásárlóközpontból kimenet a biztonsági őr minden egyes alkalommal elkérje a blokkot vásárlótól ellenőrzésre, miközben a kijáratot elhagyva bármikor kirabolhatták az embert... Minek ez a sok, felszínes, megjátszott biztonsági intézkedés, miközben a város egyáltalán nem biztonságos? Aztán arra gondoltam, hogy talán ez a sok, kisebb jelentőségű dolgok elleni védekezés azért alakulhatott ki, mert a „veszély”, a valódi, az emberi életet fenyegető veszély folyamatosan jelen volt, és bár mérsékeltebben, de még jelen is van az országban. Talán ez az egész egy tudatalatti védekező mechanizmus, ami a mindennapi apróságokban jelenik meg, mivel a valós veszélyre nem igazán lehet felkészülni, az elkerülhetetlen.

A megfigyeléseim során úgy találtam, hogy általánosságban, minden téren nagyon fontos a külső, a látszat, hogy mások az általuk megítélt „jót” lássák belőlük. Ezt támasztja alá számomra az is, hogy sokkal több kozmetikai és szépségipari cikk kapható Kolumbiában, mint Európában, illetve a plasztikai sebészeti beavatkozások magas száma³ és azok viszonylag alacsony ára is. A plasztikai sebészet elterjedése a helyiek szerint a droggartellek aranykorára vezethető vissza, amikor a legnagyobb hatalommal bíró és leggazdagabb drogbárók elkezdtek a barátnőiknek mindenféle plasztikai beavatkozást finanszírozni. Ekkor vált ez a külső megjelenés, és maga a szokás is divattá Kolumbiában, ami azóta a társadalmi normákból adódóan, egyre inkább a virágkorát éli. Mindebből következik egy olyan értékrend, amiben manapság az első helyeket az anyagi, tárgyi dolgok foglalják el, mint maga a pénz, az autó, a felmutatható és nehezen beszerezhető, drága holmik. Eközben az emberi élet és az ember belső, erkölcsi értékei egyre lejjebb és lejjebb csúsznak a ranglétrán, a terület elképesztő természeti kincseivel együtt, amiket mára már szinte senki sem vesz figyelembe.

Amíg mindezen gondolkoztam, rájöttem, hogy már úgy érzem, nemhogy a latin-amerikai identitás kutathatóságával kapcsolatban vannak kételyeim, hanem azzal kapcsolatban is, egyáltalán ki vagyok én magam, és mit keresek ott tulajdonképpen. Lehet, hogy a szemem előtt van a válasz mindarra, ami után kutatok és mégsem látom, mert annyi a megismernivaló körülöttem? Sokszor már az is felmerült bennem, hogy lehet, nem is tudnék ott kutatni, mert olyan erős érzelmeket táplálok az ország iránt az

³ 2015-ös felmérések szerint Kolumbia a világon a 8. helyen áll szépsészeti beavatkozások számát illetően. forrás: <http://www.elpais.com.co/elpais/colombia/noticias/colombia-esta-top-10-cirugias-plasticas-mundo>

ott szerzett élményeimnek köszönhetően, tehát nem tudnék nem elfogult lenni. Néha egyszerűen csak úgy éreztem körbe-körbe járok, a leírt körök nagysága és színei talán különbözőek, de tengelyük egy és ugyanaz...